

Vattenvård

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om vattenvård från allmänna motionstiden 2016/17. Yrkandena rör bl.a. åtgärder mot övergödning och föroreningar i haven, förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, hantering av avloppsvatten och regler om vattenskyddsområden. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredningsarbete. Vissa motionsyrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, och dessa behandlas därför förenklat.

I betänkandet finns 12 reservationer (M, SD, C, L, KD).

Behandlade förslag

Ett fyrtiotal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2016/17.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Renare hav	6
EU:s ramdirektiv för vatten m.m.	20
Motioner som bereds förenklat.....	31
Reservationer	32
1. Havs- och vattenmiljöarbetet, punkt 1 (C).....	32
2. Miljöövervakning, punkt 2 (L)	32
3. Tillståndet i Östersjön, punkt 3 (SD).....	33
4. Den interna belastningen i Östersjön m.m., punkt 4 (C).....	34
5. Utsläppsrätter för Östersjön, punkt 5 (KD).....	34
6. Hantering av barlastvatten, punkt 6 (KD).....	35
7. Förbud mot oljeborrning i Östersjön, punkt 7 (KD)	35
8. Sanktioner vid oljeutsläpp m.m., punkt 8 (KD).....	36
9. EU:s ramdirektiv för vatten, punkt 9 (M, C, L, KD)	36
10. Enskilda avlopp m.m., punkt 10 (KD).....	37
11. Vattenskyddsområden, punkt 11 (M)	38
12. Vattenskyddsområden, punkt 11 (C)	38
Särskilda yttranden	40
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (M).....	40
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (SD)	40
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (C).....	40
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (L).....	40
5. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (KD).....	40
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	41
Motioner från allmänna motionstiden 2016/17	41
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 12	46

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Havs- och vattenmiljöarbetet

Riksdagen avslår motion

2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 32.

Reservation 1 (C)

2. Miljöövervakning

Riksdagen avslår motion

2016/17:1726 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 1.

Reservation 2 (L)

3. Tillståndet i Östersjön

Riksdagen avslår motion

2016/17:3297 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 3 (SD)

4. Den interna belastningen i Östersjön m.m.

Riksdagen avslår motion

2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkandena 36 och 37.

Reservation 4 (C)

5. Utsläppsrätter för Östersjön

Riksdagen avslår motion

2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 2.

Reservation 5 (KD)

6. Hantering av barlastvatten

Riksdagen avslår motion

2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 7.

Reservation 6 (KD)

7. Förbud mot oljeborrning i Östersjön

Riksdagen avslår motion

2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 3.

Reservation 7 (KD)

8. Sanktioner vid oljeutsläpp m.m.

Riksdagen avslår motion

2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkandena 4 och 6.

Reservation 8 (KD)

9. EU:s ramdirektiv för vatten

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:253 av Jan-Olof Larsson (S),
 2016/17:272 av Jan-Olof Larsson (S) och
 2016/17:2023 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C) yrkande
 20.

Reservation 9 (M, C, L, KD)

10. Enskilda avlopp m.m.

Riksdagen avslår motionerna
 2016/17:748 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 2,
 2016/17:1436 av Fredrik Christensson och Annika Qarlsson (båda C),
 2016/17:1989 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 4 och
 2016/17:3280 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5.

Reservation 10 (KD)

11. Vattenskyddsområden

Riksdagen avslår motionerna
 2016/17:2011 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C) yrkande
 8 och
 2016/17:3166 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 11 (M)

Reservation 12 (C)

12. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna
 punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 16 februari 2017

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Kristina Yngwe (C), Jonas Jacobsson Gjörtler (M), Isak From (S), Sara Karlsson (S), Martin Kinnunen (SD), Johan Büser (S), Gunilla Nordgren (M), Monica Haider (S), Anders Forsberg (SD), Lars Tysklind (L), Lars-Axel Nordell (KD), Marianne Pettersson (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Runar Filper (SD), Emma Nohrén (MP) och Roland Gustbée (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 41 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2016/17. Motionsyrkandena tar bl.a. upp frågor om åtgärder mot övergödning och föroreningar i haven, förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, hantering av avloppsvatten och regler om vattenskyddsområden. Vissa motionsyrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden. Dessa yrkanden bereds därför förenklat.

Utskottets överväganden

Renare hav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om havs- och vattenpolitik, en stärkt miljöövervakning av havsmiljön, åtgärder mot övergödningen av Östersjön, utsläppsrätter för Östersjön, hanteringen av barlastvatten och åtgärder mot oljeutsläpp.

Jämför reservationerna 1 (C), 2 (L), 3 (SD), 4 (C), 5 (KD), 6 (KD), 7 (KD) och 8 (KD).

Motionerna

Havs- och vattenarbete

Enligt partimotion 2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 32 bör regeringen verka för en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik. Ett långsiktigt och målmedvetet arbete behöver bedrivas, dels i samarbete med länder inom EU och i Östersjöregionen och dels på nationell, regional och lokal nivå. En långsiktigt hållbar planering i kombination med ett skydd av kust- och havsområden enligt de internationella Nagoyamålen skapar förutsättningar att säkra de marina ekosystemtjänsterna för framtida generationer. Enligt motionärerna bör minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden och 10 procent av Sveriges marina områden vara skyddade eller bevarade på olika sätt till 2020. Regeringen måste även vara aktiv när det gäller att fasa ut skadliga ämnen som riskerar att spridas i ekosystemen. Den dialog som under de senaste åren förts med berörda branscher har varit viktig.

Miljöövervakning

I kommittémotion 2016/17:1726 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 1 anför motionärerna att miljöövervakningen av havsmiljön bör förstärkas. Motionärerna föreslår därför en satsning som innebär att Havs- och vattenmyndigheten förstärker den havs- och vattenrelaterade miljöövervakningen.

Övergödning av Östersjön

I kommittémotion 2016/17:3297 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1 anför motionärerna att arbetet med att återställa Östersjön bör intensifieras mot bakgrund av de senaste decenniernas hårda miljöbelastning. Arbetet bör ske både nationellt och regionalt. Problematiken med övergödning är inte ny och

sedan tidigare pågår regionala initiativ, bl.a. för att reducera näringsläckage och oljeutsläpp. Här kan Helsingforskommitténs (Helcom) arbete framhållas. För att åtgärda effekterna av övergödningen bör man enligt motionärerna ha en restriktiv hållning vad gäller utsläpp av kväve och fosfor från källor till lands. Samtidigt bör man utreda möjligheten till åtgärder till sjöss.

Enligt partimotion 2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 36 bör krafttag tas för att minska den interna belastningen i Östersjön. Mängden näringsämnen i Östersjön har minskat men koncentrationen av dessa är fortfarande hög. Detta beror till stor del på att andelen syrefria bottenar ökar där näringsämnet fosfor frigörs från sedimenten. I yrkande 37 i samma motion anför motionärerna att marina affärsmodeller bör främjas för att förbättra Östersjöns tillstånd, t.ex. musselodling som ger flera miljövinster. Detta kan minska de växtnäringsämnen som redan finns i Östersjön. Kretsloppet mellan land och hav kan slutas, t.ex. genom s.k. marin biogas eller användning av musslor som foder i kycklinguppfödningen.

Enligt kommittémotion 2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 2 bör ett system med överlåtelsebara utsläppsrätter för kväve och fosfor prövas i Östersjön. Den främsta orsaken till algblomning och döda bottenar är övergödning på grund av utsläpp från avlopp och jordbruk. Det är viktigt att utvecklingen av jordbruket kring Östersjön sker med stor hänsyn till miljön. Ekonomiska styrmedel är ett användbart instrument i miljöpolitiken.

Hantering av barlastvatten

I kommittémotion 2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 7 anför motionärerna att alla hamnar i Östersjön och Västerhavet bör ha mottagningsanordningar för barlastvatten så att detta inte släpps ut i havet. Främmande organismer, som följer med i fartygens barlastvatten från andra hav, innebär ett hot mot den biologiska mångfalden i Östersjön.

Oljeutsläpp m.m.

Enligt kommittémotion 2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 3 bör ett förbud mot oljeborring införas i Östersjön. Regeringen bör verka inom EU och Helcom för att uppnå ett sådant förbud. En oljeolycka i det känsliga innanhav som Östersjön utgör skulle få särskilt allvarliga miljökonsekvenser. Vidare föreslår motionärerna att bötesbeloppen för oljeutsläpp i Östersjön höjs (yrkande 4). Oljeutsläppen fortsätter att vålla problem i Östersjön, och det är därför viktigt att skapa tydliga incitament till att undvika oljeutsläpp. I motionen anför motionärerna även att en bestämmelse bör införas om att all olja som transporteras till havs ska märkas med DNA så att det går att spåra från vilket fartyg ett oljeutsläpp skett (yrkande 6).

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Havs- och vattenarbete

Riksdagen har beslutat om miljökvalitetsmålen Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag och Hav i balans samt levande kust och skärgård (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183). Havs- och vattenmyndigheten har regeringens uppdrag att genomföra en sammanhållen havs- och vattenpolitik. Myndigheten arbetar med frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Havs- och vattenmyndigheten samordnar uppföljningen och utvärderingen av miljötillstånd, trender, åtgärdsarbete och styrmedel för nämnda miljömål.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20) redovisar regeringen sin ambition att nå miljökvalitetsmålen och framhåller att det krävs kraftfulla åtgärder framöver för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Att genomföra EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG) är centralt för att nå miljökvalitetsmålen. De länsstyrelser som är vattenmyndigheter ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram enligt havsmiljöförordningen (2010:1341). Åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. I det arbetet har berörda myndigheter, inklusive länsstyrelser och kommuner, en mycket viktig roll. Landsbygdsprogrammet är ett viktigt verktyg för att nå målen i ramdirektivet för vatten och i havsmiljödirektivet.

Under 2012 gjordes den senaste bedömningen av miljöstatus i svenska hav inom ramen för arbetet med havsmiljödirektivet. Den samlade slutsatsen visar att god miljöstatus i många fall inte uppnås. Havs- och vattenmyndigheten fastställde i december 2015 ett åtgärdsprogram med 32 åtgärder för att förbättra miljöstatusen (Havs- och vattenmyndighetens rapport God havsmiljö 2020: Åtgärdsprogram för havsmiljön [2015:30]) Enligt rapporten har nyttan av åtgärderna uppskattats utifrån förbättrade ekosystemtjänster, t.ex. fiske och turism, och beräknas sammantaget överstiga kostnaderna för åtgärderna. Miljömålsrådet, som är en plattform för 17 myndigheters åtgärdsarbete, presenterade i mars 2016 sin gemensamma åtgärdslista som bl.a. gäller kust- och havsmiljön. Havs- och vattenmyndigheten arbetar med den revision som genomförs på EU-nivå av kommissionsbeslutet (2010/477/EU) för havsmiljödirektivet. Kommissionsbeslutet innehåller preciseringarna för vad som kännetecknar god miljöstatus i havet.

När det gäller ekosystemtjänster anför regeringen i budgetpropositionen att analyser av ekosystemtjänster är ett sätt att synliggöra och värdera människors beroende av ekosystemen för sitt välbefinnande och välfärd. För havet kan det röra sig om produktion av livsmedel och syre, klimatreglering, kulturarv och rekreation. Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en rapport (2015:12) där man bedömt statusen för 23 olika ekosystemtjänster i svenska

havsområden. Näringsvävens funktion och områdenas förmåga att producera livsmedel ansågs som dåliga i alla havsområden. Ett fåtal ekosystemtjänster som t.ex. områdenas förmåga att leverera genetiska resurser, energi och utbildning ansågs ha god status. Arbetet med att genomföra den gemensamma fiskeripolitiken (EU:s förordning 1380/2013) har fortsatt med fokus på framför allt landningsskyldigheten. Som en del i genomförandet har man inom EU kommit överens om en flerartsplan för förvaltningen av Östersjöns torsk, sill/strömming och skarpsillsbestånd. I planen har målen för EU:s gemensamma fiskeriförvaltning konkretiserats. Planen är därför central även för att nå målen för fiskbestånden och de marina näringsvävarna enligt havsmiljöförordningen.

Under 2015 beslutade regeringen om en maritim strategi för att utveckla de maritima näringarna på ett hållbart sätt samtidigt som havsmiljön och attraktiva kustområden säkerställs. Regeringen beslutade även om en havsplaneringsförordning (2015:400). Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ta fram förslag till havsplaner. Havsplanerna ska utformas så att de bidrar till att nå och upprätthålla god miljöstatus i havsmiljön. De färdiga havsplanerna ska beslutas av regeringen senast 2021.

För bl.a. miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård finns ett etappmål om skydd av områden. Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden är att minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden samt 10 procent av Sveriges marina områden senast 2020 bidrar till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Detta ska ske genom skydd eller annat bevarande av områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster. Bevarandet ska ske med ekologiskt representativa och väl förbundna system där reservat, andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder eller miljöanpassat brukande ingår. Systemen ska vara väl integrerade i omgivande landskap och förvaltas på ett effektivt och inkluderande sätt.

När det gäller skydd av marina områden anför regeringen i budgetpropositionen att detta är centralt för att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Regeringen bedömer att takten i arbetet med att inrätta skydd av marina områden behöver öka för att det ska vara möjligt att nå etappmålet om att skydda 10 procent av Sveriges marina områden till 2020. Regeringen förstärker därför anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö med 15 miljoner kronor 2017. Vidare gav regeringen år 2015 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för marint områdesskydd. Handlingsplanen redovisades i juni 2016 och kommer att utgöra ett viktigt underlag för myndigheternas arbete med att nå etappmålet om att skydda 10 procent av de marina områdena till 2020. I ett svar på en skriftlig fråga (2016/17:503) den 28 december 2016 anförde miljöminister Karolina Skog att den sammanlagda arealen områdesskydd för Östersjön har vuxit markant. Ett stort steg i arbetet med marint områdesskydd togs den 14 december 2016 då regeringen beslutade att föreslå EU-

kommissionen att fyra nya områden till skydd för tumlare ska ingå i det europeiska nätverket Natura 2000. Genom regeringens beslut skyddas områdena, och Sverige uppnår därmed arealmålet om att skydda 10 procent av de marina områdena. Däremot behöver enligt miljöministern fortfarande åtgärder vidtas för att det marina områdesskyddet ska bli representativt och funktionellt.

Enligt en uppgift från Miljö- och energidepartementet återstår ett betydande arbete innan etappmålet kan anses uppfyllt eftersom etappmålens kvalitativa krav, bl.a. på att områdena ska vara ekologiskt representativa, sammanhängande och funktionella, inte är uppnådda.

I budgetpropositionen framhåller regeringen vikten av det internationella och regionala havsmiljösamarbetet, som sker bl.a. genom de regionala konventionerna Oskar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) och Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö). Regeringen anför att detta arbete är nödvändigt för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen.

Av budgetpropositionen framgår vidare att alla sjöar och vattendrag inte kommer att uppnå god ekologisk och kemisk status eller god ekologisk och kemisk potential inom en generation. Fysisk påverkan i vattenmiljöer, övergödning, försurning och miljögifter är de främsta orsakerna till att målet inte nås. Fysisk påverkan orsakas av tidigare och pågående vattenkraftsproduktion, skogsbruk, jordbruk och infrastruktur. Den fysiska påverkan i form av vandringshinder och förändrad vattenreglering är omfattande. Dambyggen, vandringshinder, rensningar, markavvattning och körskador i jord- och skogsbruket bidrar till påverkan. Det är enligt regeringen viktigt att minska skador och läckage från dessa näringar, särskilt ur ett lokalt perspektiv. Regeringen anför att åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag.

När det gäller frågan om farliga ämnen som kan spridas i hav och vattendrag kan nämnas att en av regeringens prioriteringar är att minska förekomsten, spridningen och exponeringen av farliga ämnen. Regeringens handlingsplan för en giftfri vardag utgör kärnan i detta arbete. I budgetpropositionen för 2017 satsar regeringen ytterligare resurser för att stärka arbetet för en giftfri vardag. En kartläggning av farliga ämnen i varor genomförs. Miljöövervakningen stärks när det gäller farliga kemikalier. Arbetet med att skapa ett centrum för substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor inleds. Regeringen kommer göra riktade satsningar de närmaste åren inom miljöövervakningen samt en satsning på utökad kontroll av svärmedbrytbara fluorbaserade miljögifter, s.k. PFAS i miljön. Resurser satsas även för att utreda varför vissa växtskyddsmedel återkommande hittas i vattendrag intill åkermarker. Enligt Kemikalieinspektionen (KemI) är dialoger med företag en viktig del i arbetet med handlingsplanen för en giftfri vardag. Under handlingsplanens första period 2011–2014 har KemI haft dialoger med flera företag från olika branscher. Förutom branschdialoger har KemI många

andra dialoger med enskilda företag. Regeringens uppdrag om en giftfri vardag för perioden 2015–2017 har inneburit att dialogarbetet har ökat.

Enligt budgetpropositionen har näringslivet en betydande roll för att de svenska miljömålen ska nås. Många företag bedriver i dag ett strukturerat miljöarbete som har stor betydelse för miljön och som ligger i linje med de svenska miljömålen. Regeringens arbete för hållbart företagande har redovisats i en skrivelse till riksdagen (skr. 2015/16:69). Regeringens nationella miljömålssamordnare för näringslivet (M 2014:04) har sedan början av 2015 arbetat för att tillvarata och synliggöra näringslivets miljöarbete. Flera stora företag har börjat redovisa hur deras miljöarbete bidrar till att nå miljömålen.

Miljöövervakning

Miljö- och jordbruksutskottet har tidigare behandlat motionsförslag om miljöövervakning och då anfört att det är en viktig del av miljöarbetet att övervaka och undersöka tillståndet i miljön (bet. 2015/16:MJU14). Utskottet konstaterade i betänkandet att arbetet med miljöövervakning, framför allt övervakning av hav och vatten, hade stärkts med 25 miljoner kronor 2015 (prop. 2014/15:99) och att det planerades ett nytt undersöknings- och forskningsfartyg.

Sverige har enligt budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20) ett väl utbyggt system för att övervaka landets miljötillstånd. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har regeringens uppdrag att ansvara för den nationella miljöövervakningen. Miljöövervakning ger en lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och varnar för störningar. Arbetet bygger på återkommande, systematiskt upplagda undersökningar, som visar miljötillståndet genom att registrera eventuella förändringar i naturmiljön. Regeringen har enligt propositionen tagit flera initiativ för att stärka och utveckla miljöövervakningen. För 2015 förstärkte regeringen arbetet med miljöövervakning med 25 miljoner kronor årligen och med 2 miljoner kronor per år 2016–2019. Satsningen har främst använts för att förbättra övervakningen av havs- och vattenmiljön. Speciella satsningar har t.ex. gjorts för att förbättra övervakningen enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, där Havs- och vattenmyndigheten har ansvaret att vägleda och samordna arbetet. Arbeta har också gjorts för att förbättra övervakningen till havs; ett program för marin kartering har t.ex. planlagts. Satsningen har också resulterat i ett reviderat övervakningsprogram för grundvatten och stärkt miljöövervakningen i de stora svenska sjöarna.

Naturvårdsverket överlämnade våren 2016 på regeringens uppdrag rapporten Höglfluorerade ämnen (PFAS) och bekämpningsmedel (rapport 6709). Rapporten behandlar farliga ämnen som förekommer i människokroppen och i miljön, hur exponeringen sker och om åtgärder för att minska utsläppen har effekt. Rapporten utgör underlag för regeringens utveckling av arbetet med miljöövervakning. Regeringen har också tagit

initiativ till att utreda förekomsten av farliga ämnen i dricksvatten. Utredningen om spridning av PFAS-föreningar i dricksvatten (M 2015:B) redovisades i mars 2016 och visar bl.a. brister i miljöövervakningen. Under 2016 stärkte Naturvårdsverket fågelövervakningen i och med att övervakningen av kustfågel blev rikstäckande. Detta har förbättrat underlaget för rapportering enligt både fågel- och havsmiljödirektivet. Det är enligt regeringen ännu för tidigt att dra långtgående slutsatser av regeringens satsning på en stärkt miljöövervakning. Däremot visar de rapporter som regeringen begärt in att det fortfarande finns stora brister i nuvarande miljöövervakning.

Miljöövervakning är enligt regeringen grundläggande för att bedöma miljötillståndet. Dagens svenska miljöövervakning behöver förstärkas för att öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålen. I budgetpropositionen för 2017 föreslår därför regeringen att anslaget Miljöövervakning m.m. förstärks med 22 miljoner kronor 2017, 62 miljoner per år 2018–2020 och 52 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020. Regeringen framhåller också att det är viktigt att de berörda myndigheterna, t.ex. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten, fortsätter att vidareutveckla sitt arbete med miljöövervakning så att tilldelade medel används så effektivt som möjligt.

Enligt uppgifter från Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) fick ett varv i januari 2017 uppdraget att bygga Sveriges nya oceangående forskningsfartyg. Fartyget blir ett kvalificerat forskningsfartyg och beräknas tas i drift 2019. Forskningsfartyget kommer att användas främst för SLU:s och SMHI:s miljöövervakning i Östersjön och Nordsjön. SLU:s institution för akvatiska resurser genomför varje år fem internationellt samordnade undersökningar med trålning och avancerad ekolodning efter fisk i Östersjön, Kattegatt och Skagerrak. Undersökningarna samlar in information om olika fiskarter, som sedan används för att göra beståndsuppskattningar och ta fram råd om hållbart fiske. SMHI genomför tolv utsjöexpeditioner per år. Huvudinriktningen är att samla in data om övergödning, syrebrist och försurning samt att kontinuerligt mäta strömmar och studera algsituationen. Datasamlingarna utgör viktiga underlag för förvaltningen av fiskbestånden och för åtgärder för en bättre havsmiljö. Mätningarna utgör också en del av det svenska bidraget till havsmiljökonventionerna Helcom och Oskar och används av svensk och internationell forskning, kommuner och länsstyrelser.

Övergödning av Östersjön

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20) att de åtgärder som vidtagits för att minska utsläpp från övergödande ämnen har gett resultat. Utsläppen minskar men ytterligare insatser behövs. Insatserna behöver enligt regeringen också bli mer riktade för att ge tydliga effekter i miljön.

Utsläpp av kväve och fosfor har med tiden gett ett stort överskott på näringsämnen i bottenbotten. Återhämtningstiden är lång, men tydliga

och samlade insatser kan ge synliga resultat i miljön, inte minst på lokal nivå. Det finns ett stort behov av ytterligare åtgärder, framför allt vad gäller reduktion av fosfor. Klimatförändringarna kan bidra till ökad näringsbelastning. För att miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning ska utvecklas positivt anser regeringen att åtgärdstakten behöver öka. Åtgärderna bör i ökad utsträckning ske där de behövs mest för att minska övergödningen och där de kan ge tydliga resultat i miljön. Det är viktigt att bygga upp kunskap och utveckla metoder för att kunna mäta insatsernas resultat och för att kunna åstadkomma en mer effektiv styrning av medel till kostnadseffektiva åtgärder. Regeringen bedömer att det samlade åtgärdsarbetet behöver uppmärksamma både extern och intern belastning.

I ett svar på interpellation 2015/16:724 om miljö tillståndet i Östersjön den 28 juni 2016 anförde miljöminister Karolina Skog (MP) bl.a. följande:

Trots att utsläppen av framför allt kväve minskat och att vattenkvaliteten har blivit bättre i många svenska kustområden är situationen i Egentliga Östersjön, Finska Viken och flera vikar mycket allvarig. Östersjön har världens största områden av döda bottnar där djupvattnet lider av permanent syrebrist. Algblomningar blir allt vanligare och börjar allt tidigare. Övergödningen har konsekvenser för fisket, turistnäringen och ekonomin i alla Östersjöländer. Trots minskade utsläpp från land gör den interna belastningen av fosfor från de döda bottenarna att övergödningen fortsätter att förvärras.

För att miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning ska utvecklas positivt behöver åtgärdstakten öka, och åtgärderna behöver i ökad utsträckning vidtas där det kan ge tydliga resultat i miljön. Som Jens Holm framför finns ett behov av ytterligare åtgärder, framför allt vad gäller reduktion av fosfor.

Sverige deltar därför aktivt i det internationella arbetet för att förbättra Östersjöns miljö där Helcoms Baltic Sea Action Plan, havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten är de viktigaste komponenterna. (– –) Nationellt ingår frågan också i den maritima strategi som regeringen beslutat, och frågan om att minska övergödning är viktig för att tillvarata den tillväxtpotential som finns kopplat till Östersjön.

Svenskarna är oroliga för Östersjöns framtid. Det lokala engagemanget längs våra kuster och i våra kommuner är stort. Samtidigt har Sverige stora möjligheter att påverka havsmiljöarbetet här hemma, på regional nivå och globalt. Med stöd av bland annat LOVA-bidrag görs lokala projekt för att minska övergödningen. På Havs- och vattenmyndighetens hemsida finns en projektkatalog som visar på detta.

Arbetet för att minska näringsläckaget inom jordbruket är en utmaning för alla Östersjöländer, och det har resulterat i en betydande minskning av utsläppen av kväve. I det svenska landsbygdsprogrammet finns stora möjligheter att vidta vattenrelaterade miljöåtgärder. Satsningarna på rådgivning inom Greppa Näringen och det däri ingående delprojektet Greppa Fosfor bidrar bland annat till att utveckla effektiva åtgärder för att reducera förlusterna av fosfor från åkermark.

(– –) Förbudet mot utsläppen av toalettavfall från kryssningsfartyg och passagerarfärjor kommer att träda i kraft 2019 som ett resultat av Sveriges ledarskap i långdragna internationella förhandlingar inom IMO.

Som en del av havsmiljödirektivet beslutade Havs- och vattenmyndigheten i december 2015 om ett åtgärdsprogram för havsmiljön. En åtgärd i programmet är att utreda möjligheter att påverka den interna näringsbelastningen lokalt i övergödda vikar och fjärdar samt i Östersjön.

Åtgärder för att hantera den interna belastningen behöver vara en del i det fortsatta arbetet, parallellt med förebyggande åtgärder för att minska utsläpp av näringsämnen från land och luft. Åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten och genomförandet av dem är av stor betydelse för utvecklingen av vattenkvaliteten i Östersjön.

Havs- och vattenmyndigheten presenterade i maj 2016 den mest detaljerade och tillförlitliga bedömningen av näringsbelastningen på Östersjön och Västerhavet som hittills genomförts. Den nya bedömningen kommer att få betydelse för det fortsatta arbetet mot övergödningen, lokalt såväl som regionalt.

Genom BSAP-fonden ger Sverige stöd till innovativa tekniska lösningar mot övergödningen. Flera av dessa pilotprojekt har övergått i storskaliga satsningar, till exempel för att minska emissioner från sjöfarten och avloppsreningen.

(---)

Vi vill att vårt arbete på nationell och regional nivå ska visa ett svenskt ledarskap som vi är stolta över och som vi kan presentera när vi tillsammans med Fiji nästa år anordnar det stora FN-mötet för genomförandet av hållbarhetsmålet nr 14 om havet.

(---)

Vad gäller jordbruket finns det också mycket som sker kopplat till vattenfrågorna. De skyddsåtgärder som kommer att genomföras i enlighet med vattendirektivet kommer att vara omfattande och påverka även de här delarna. Det är viktigt att ta ett helhetsgrepp om både vattenfrågorna och hur jordbruket utvecklas så att vi får ett arbete som fungerar väl för den enskilde jordbrukaren men också ger tydliga resultat.

I sitt interpellationssvar nämnde miljöministern även arbetet inom Helcom med att göra Östersjön till ett kontrollområde för kväveoxider, ett s.k. NECA-område (Nitrogen Oxides Emission Control Area). Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) godkände i oktober 2016 en ansökan om att utse Östersjön och Nordsjön till ett NECA-område. I ett sådant område gäller under vissa förutsättningar strängare gränsvärden för fartygens utsläpp av kväveoxider. Den svenska regeringen har enligt miljöministern varit pådrivande för att utse Östersjön och Nordsjön till ett NECA-område.

I åtgärdsprogrammet för havsmiljön (rapport 2015:30) som Havs- och vattenmyndigheten beslutade i december 2015 i enlighet med havsmiljödirektivet (2008/56/EG), nämns ett stort antal åtgärder för att förbättra miljöstatusen i haven. En av dessa åtgärder är att utreda möjligheter att påverka den interna näringsbelastningen, lokalt i övergödda vikar och fjärdar samt i Egentliga Östersjön. Forskning pågår för att utveckla metoder som kan bidra till att minska syrebristen och främja återhämtningen av ekosystemen. Odling av blå fånggrödor i havsområden som inte uppnår god miljöstatus är en annan åtgärd i programmet. Detta kan innefatta odling av blåmusslor och alger för upptag av näringsämnen från vatten.

Regeringen anför i budgetpropositionen att den avser att se över ekonomiska styrmedel och andra åtgärder som kan minska övergödningen. Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet pågår för närvarande ett sådant arbete inom Regeringskansliet.

Hantering av barlastvatten

Barlastvatten används i särskilda tankar som tillfällig last när fartyg går utan ordinarie last, detta för att fartygets stabilitet ska behållas. Vattnet kan tas in i tankarna i områden där en viss salthalt råder och organismer av varierande slag lever. När barlastvattnet sedan släpps ut på en annan plats, i vatten med annan salthalt och andra arter och organismer, kan det utgöra ett hot mot bl.a. ekosystemen.

Inom ramen för FN:s internationella sjöfartsorganisation (IMO) antogs i februari 2004 den internationella konventionen om kontroll och hantering av fartygs barlastvatten och sediment (barlastvattenkonventionen). Sverige anslöt sig till konventionen 2009 efter riksdagens godkännande (prop. 2008/09:229, bet. 2009/10:TU13, rskr. 2009/10:21). Barlastvattenkonventionen syftar till att förebygga, begränsa och eliminera spridning av skadliga vattenlevande organismer och patogener genom kontroll och hantering av fartygs barlastvatten och sediment. Konventionen anger vilka åtgärder som ska vidtas för att konventionens syfte ska uppnås. Barlastvattnet ska hanteras på vissa sätt, sediment ska omhändertas i särskilda mottagningsanordningar och fartyg bör konstrueras och byggas så att bl.a. oönskade ansamlingar av sediment begränsas. Varje fartyg ska ha en godkänd barlastvattenhanteringsplan och föra en barlastvattendagbok. Konventionsstaterna ska utöva tillsyn över att bestämmelserna följs och utfärda certifikat till de fartyg som uppfyller konventionens krav. Konventionen träder i kraft tolv månader efter det att minst 30 stater, vars handelsflottor sammanlagt motsvarar minst 35 procent av världens tonnage, har anslutit sig till konventionen. I och med Finlands ratificering hösten 2016 är villkoren för ikraftträdande uppfyllda, och konventionen kommer att träda i kraft den 8 september 2017.

Konventionens bestämmelser genomförs i Sverige i huvudsak genom barlastvattenlagen (2009:1165). Genomförandet har också krävt mindre ändringar i miljöbalken, fartygssäkerhetslagen (2003:364) och lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon. Barlastvattenlagen tillämpas, med vissa undantag, på svenska fartyg samt på utländska fartyg som befinner sig inom Sveriges sjöterritorium eller ekonomiska zon. Inspektioner av både svenska och utländska fartyg ska kunna göras. Förbud och förelägganden ska få beslutas för att se till att lagen följs. Överträdelse sanktioneras genom en s.k. barlastvattenavgift som ska påföras med strikt ansvar samt genom straffbestämmelser. Barlastvattenlagen och övriga lagändringar träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Regeringen har ännu inte beslutat att lagarna ska träda i kraft (se lagrådsremissen Komplettering av barlastvattenlagen, överlämnad den 2 februari 2017).

Enligt Transportstyrelsen måste fartygen för att uppfylla regelverket i de allra flesta fall installera reningsutrustning ombord. Hamnar i Sverige har ingen skyldighet att tillhandahålla mottagningsanläggningar. Enligt Transportstyrelsen är behovet av mottagningsanläggningar i hamn inte så stort eftersom fartygen för det mesta behöver släppa ut barlastvattnet till havs.

Oljeutsläpp m.m.

Om svenska hav drabbas av ett större oljeutsläpp finns risk för att värdefulla miljöer förloras för alltid. Oljeutsläpp kan medföra skador på stränder och en utarmning av växt- och djurliv och utgör enligt Havs- och vattenmyndigheten en akut risk för sjöfåglar, fisk och marina däggdjur, medan andra vattenlevande organismer som alger främst riskerar att drabbas av nedsatt tillväxt eller uppvisa andra uttryck för biologisk stress. Merparten av oljan som finns i vattnet eller som hamnar på stränderna bryts i allmänhet ned eller finfördelas inom några månader. De mest långvariga skadeverkningarna syns på bottarna, framför allt i syrefattiga bottensediment där oljerester kan finnas kvar i många år, något som förhindrar bottendjur från att kolonisera området. I grunda skärgårdsmiljöer kan även mindre utsläpp leda till stora negativa miljöeffekter. Fartygstrafiken och oljetransporterna över Östersjön och Västerhavet förväntas enligt Havs- och vattenmyndigheten ha en fortsatt ökning under den kommande perioden, något som även leder till en ökad risk för oljeutsläpp i svenska vatten. Större utsläpp är dock mer ovanligt i dag än för några decennier sedan. Detta beror främst på skärpta regler, ökad miljöövervakning och förbättrade möjligheter att ta hand om spillolja i hamn.

Under förra riksmötet behandlade trafikutskottet en motion som tog upp frågan om risker med oljeutsläpp från fartyg som trafikerar Östersjön (bet. 2015/16:TU17). Trafikutskottet anförde bl.a. följande.

Med anledning av motionen om att minska risken för oljeutsläpp i Östersjön konstaterar utskottet inledningsvis att det i dag inom Östersjöområdet transporteras nästan dubbelt så mycket olja som för tio år sedan, och ökningen förväntas fortsätta. Transporterna sker med allt större fartyg, navigationsförhållandena är på vissa platser svåra för större fartyg och besvärliga isförhållanden kan råda vintertid. Utskottet vill dock framhålla att trafik övervakas och regleras i syfte att öka sjötrafiksäkerheten och för att förhindra att miljön förorenas. Utskottet konstaterar även att sjötrafikinformationstjänster och system för trafikseparering spelar en viktig roll för att förhindra olyckor och utsläpp i områden med tät trafik eller som är särskilt riskfyllda. Ett projekt som kallas Mona Lisa och som till hälften har finansierats av EU-medel har syftat till att bidra till att minimera risker för grundstötning och förbättra färdplaner för varje enskild transport. Enligt uppgift från Regeringskansliet har utsläppen av olja från fartyg minskat under en lång följd av år. Den totala minskningen av oljeutsläppen är därför stor. Utskottet välkomnar detta och anser att det är mycket angeläget att förbättringsarbetet för att minska riskerna för oljeutsläpp fortsätter. Utskottet förutsätter att regeringen och dess myndigheter prioriterar detta arbete.

Det finns en nationell samverkansgrupp (NSO) som arbetar med oljeskadeskydd utmed Sveriges kuster och de stora insjöarna. I den ingår representanter för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kustbevakningen, Transportstyrelsen, Sjöfartsverket, länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Samverkansgruppen presenterade 2014 Sveriges fjärde strategi för oljeskadeskydd. Detta dokument innehåller underlag för långsiktig

planering och riktar sig till alla berörda aktörer: kommuner, privata företag, frivilligorganisationer och myndigheter. Strategin är framtagen för att minimera miljöskada av oljeutsläpp och stärka den svenska krisberedskapen. Under 2016 slutfördes den handlingsplan som ska komplettera och konkretisera Sveriges strategi för oljeskadeskydd. Handlingsplanen syftar till att vägleda aktörer, utgöra underlag för långsiktig planering och skapa gemensam grund för oljeskadeskydd. Det sker även ett internationellt samarbete kring dessa frågor.

När det gäller sanktioner för oljeutsläpp ska enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg en särskild avgift (vattenföroreningsavgift) tas ut, om något av de förbud mot utsläpp av olja från fartyg som anges i lagen har överträtts och utsläppet inte är obetydligt (8 kap. 1 §). Vattenföroreningsavgiften ska bestämmas med hänsyn till utsläppets omfattning samt fartygets storlek (bruttodräktighet) enligt en särskild tabell (8 kap. 3 §). Enligt uppgift från Näringsdepartementet pågår för närvarande inte något arbete inom Regeringskansliet med att höja vattenföroreningsavgifterna.

Enligt 7 kap. 11 § första stycket i lagen om åtgärder mot förorening från fartyg får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om sådan märkning av olja ombord på fartyg som behövs för att det ska kunna fastställas varifrån förorenande olja har kommit. I 7 kap. 7 § förordningen (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg anges att föreskrifter som avses i 7 kap. 11 § första stycket i lagen om åtgärder mot förorening från fartyg meddelas av Transportstyrelsen. Enligt uppgift från Transportstyrelsen har några föreskrifter inte meddelats gällande märkning.

När det gäller oljeutvinning har Sverige genomfört de delar av Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/30/EU om säkerhet för olje- och gasverksamhet till havs och om ändring av direktiv 2004/35/EG (offshoredirektivet) som krävs av en medlemsstat som inte har prospektering eller utvinning av olja eller gas till havs och inte heller planerar att ge tillstånd till detta inom sin jurisdiktion (prop. 2014/15:64, bet. 2014/15:FöU9, rskr. 2014/15:197). Syftet med direktivet är att reducera riskerna för utvinningsrelaterade olyckor till havs och att begränsa följderna om en olycka trots allt skulle inträffa. Enligt artikel 41.3 i offshoredirektivet är medlemsstater med havsområden som inte har någon olje- och gasverksamhet till havs inom sin jurisdiktion, och som inte planerar att ge licens för sådana verksamheter, ändå skyldiga att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa artiklarna 20, 32 och 34 i direktivet (som gäller rapportering, information m.m.), men inte övriga bestämmelser. Ett sådant genomförande av direktivet innebär att prospektering och utvinning av olja och gas inte får bedrivas i havsområden inom landets jurisdiktion. Undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner får således inte meddelas i Sverige i fråga om olje- eller gasverksamhet till havs, vilket även framgår av 17 kap. 4 § minerallagen (1991:45).

Det finns rekommendationer inom Helcom som är relevanta för oljeutvinning, men inte något förbud. Enligt uppgift från Regeringskansliet

pågår för närvarande inte något arbete som gäller förbud mot oljeutvinning i Östersjön.

Utskottets ställningstagande

Havs- och vattenarbete

Som framgår ovan pågår ett omfattande arbete med åtgärdsprogrammen enligt EU:s ramdirektiv för vatten och havsmiljödirektivet. Detta arbete har stor betydelse för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Landsbygdsprogrammet är ett viktigt verktyg i detta sammanhang. Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en rapport (2015:12) där man bedömt statusen för ett antal ekosystemtjänster i svenska havsområden. Därutöver har Miljömålsrådet, som är en plattform för 17 myndigheters åtgärdsarbete, presenterat en gemensam åtgärdslista som bl.a. gäller kust- och havsmiljön. Dessa underlag kommer att vara viktiga för havsmiljöarbetet. Under 2015 beslutade regeringen om en maritim strategi för att utveckla de maritima näringarna på ett hållbart sätt samtidigt som havsmiljön och attraktiva kustområden säkerställs. Regeringen beslutade även om en havsplaneringsförordning (2015:400), och Havs- och vattenmyndigheten arbetar med att ta fram förslag till havsplaner som ska utformas så att de bidrar till att nå och upprätthålla god miljöstatus i havsmiljön. I budgeten för 2017 förstärks anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö med 15 miljoner kronor för att öka takten i arbetet med att inrätta skydd av marina områden. När det gäller frågan om farliga ämnen som kan spridas i hav och vattendrag arbetar regeringen bl.a. genom handlingsplanen för en giftfri vardag för att minska förekomsten, spridningen och exponeringen av farliga ämnen. En dialog med företag och näringsliv sker bl.a. genom KemI:s arbete och regeringens nationella miljösamordnare för näringslivet. Slutligen kan nämnas att Sverige deltar i det internationella och regionala havsmiljösamarbetet som sker bl.a. genom de regionala konventionerna Ospar och Helcom. Utskottet konstaterar mot denna bakgrund att Sverige aktivt bedriver ett havs- och vattenmiljöarbete både lokalt, regionalt och internationellt och anser därför att motion 2016/17:824 (C) yrkande 32 kan lämnas utan vidare åtgärd.

Miljöövervakning

Miljöövervakning är grundläggande för att bedöma miljötillståndet i hav och vattendrag. Som regeringen anför behöver den svenska miljöövervakningen förstärkas för att öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålen. Som framgår ovan har utskottet tidigare konstaterat att förstärkningar har skett av miljöövervakningen. Regeringen redovisar i budgetpropositionen för 2017 att satsningen i huvudsak har inriktats mot att förbättra övervakningen av havs- och vattenmiljön. Därutöver har ytterligare satsningar gjorts i budgeten för 2017.

Utskottet välkomnar att SLU nu lämnat ett uppdrag till ett varv att bygga det planerade svenska forskningsfartyget. Den framtida verksamheten på fartyget kommer att kunna bidra med viktiga underlag för bl.a. havsmiljöarbetet.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2016/17:1726 (L) yrkande 1 lämnas utan vidare åtgärd.

Övergödning av Östersjön

Av det svar som miljöministern gav på interpellation 2015/16:724 enligt ovan framgår att ett antal åtgärder och arbeten genomförs för att minska näringsbelastningen på Östersjön. Som framgår deltar Sverige aktivt i det internationella arbetet för att förbättra Östersjöns miljö. Arbetet med Baltic Sea Action Plan inom Helcom och med havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten är viktigt. Utskottet vill även framhålla de åtgärder som har genomförts för att begränsa fartygstrafikens utsläpp av bl.a. kväveoxider och toalettavfall. När det gäller lokala åtgärder kan åtgärder inom ramen för landsbygdsprogrammet och projekten med stöd av LOVA-bidrag nämnas. Intern belastning är som nämns ovan ett stort problem i bl.a. Östersjön. Åtgärder för att hantera intern belastning behöver vara en del i det fortsatta arbetet för att minska tillförsel av fosfor parallellt med förebyggande åtgärder. I åtgärdsprogrammet för havsmiljön som Havs- och vattenmyndigheten beslutade i december 2015 är en av åtgärderna att utreda möjligheterna att påverka den interna näringsbelastningen, lokalt i övergödda vikar och fjärdar samt i Egentliga Östersjön. Odling av blå fånggrödor i havsområden som inte uppnår god miljöstatus är en annan åtgärd i programmet. Detta kan innefatta odling av blåmusslor och alger för upptag av näringsämnen från vatten. Utskottet noterar att forskning pågår för att utveckla metoder som kan bidra till att minska syrebristen och främja återhämtningen av ekosystemen. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motionerna 2016/17:3297 (SD) yrkande 1 och 2016/17:824 (C) yrkandena 36 och 37.

Som framgår ovan pågår ett arbete med att se över ekonomiska styrmedel och andra åtgärder som kan minska övergödningen. Därmed avstyrks motion 2016/17:2558 (KD) yrkande 2.

Hantering av barlastvatten

Utsläpp av barlastvatten hanteras inom ramen för barlastkonventionen som kommer att träda i kraft under 2017. Konventionens bestämmelser ska genomföras i Sverige genom lagstiftning, som nu förbereds. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2016/17:2558 (KD) yrkande 7 lämnas utan vidare åtgärd i den mån den inte kan anses tillgodosedd.

Oljeutsläpp m.m.

Oljeutsläpp kan medföra stora skador på stränder och kan allvarligt påverka växt- och djurliv. Utskottet konstaterar att det finns regler om sanktioner vid

oljeutsläpp och om märkning av olja. Av de uppgifter som utskottet tagit del av finns för närvarande inte några planer på att höja vattenföroreningsavgiften. Transportstyrelsen har inte sett något behov av att närmare reglera frågan om märkning av olja. I Sverige får inte några undersökningstillstånd eller bearbetningskoncessioner meddelas i fråga om oljeverksamhet till havs. Något arbete som gäller ett generellt förbud mot utvinning i Östersjön pågår inte, men det finns rekommendationer inom Helcom som gäller oljeutvinning. Mot denna bakgrund finner utskottet inte skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motion 2016/17:2558 (KD) yrkande 3, 4 och 6. Motionen avstyrks.

EU:s ramdirektiv för vatten m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om en utökad lokal vattendialog, tillämpningen av vattendirektivet, regler för enskilda avlopp, ersättningsfrågor vid vattenskydd och utformningen av vattenskyddsområden.

Jämför reservationerna 9 (M, C, L, KD), 10 (KD), 11 (M) och 12 (C).

Motionerna

EU:s ramdirektiv för vatten

Enligt motion 2016/17:253 av Jan-Olof Larsson (S) bör den lokala vattendialogen utvecklas och stärkas.

I motion 2016/17:272 av Jan-Olof Larsson (S) anför motionären att tillämpningen av EU:s ramdirektiv för vatten bör utvärderas. Motionären anför bl.a. att en rimlig bördefördelning bör ske, där utgångspunkten bör vara att ingen enskild grupp eller individ ska drabbas orimligt hårt.

Enligt kommittémotion 2016/17:2023 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C) yrkande 20 bör genomförandet av vattendirektivet ses över för att skapa ett hållbart jordbruk och samtidigt skydda våra vatten. Vattendirektivets åtgärdsprogram har inte fungerat som det var tänkt från början, och det finns flera svagheter i programmet. Flera av förslagen saknar finansiering. Det är viktigt att åtgärdsprogrammen inte leder till ökade regler och begränsningar, och motionärerna vill i stället se styrmedel såsom rådgivning, utbildning, forskning och lokala vattendialoger.

Enskilda avlopp m.m.

Enligt motion 2016/17:748 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 bör en utvärdering göras av hur stor den totala miljönyttan är med att installera nya enskilda avlopp i vissa områden på landsbygden och i ren glesbygd. Detta med hänsyn till att en sådan installation är en stor investering för den enskilde.

Enligt yrkande 2 i samma motion bör kommunerna ges större möjligheter att ge dispens för att bygga ut enskilda avlopp på landsbygden och i glesbygden.

Enligt motion 2016/17:1436 av Fredrik Christensson och Annika Qarlssoon (båda C) bör frågan om hanteringen av enskilda avlopp utredas för att man ska uppnå ett mer effektivt och hållbart system som tar hänsyn till både fastighetsägarens kostnader och miljön.

I partimotion 2016/17:1989 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 4 anför motionärerna att regeringen bör lämna förslag till ytterligare åtgärder som stimulerar gemensamma avloppslösningar. Många förslag i Havs- och vattenmyndighetens rapport från 2013 är relevanta, t.ex. tydligare regler. Kostnaden för den enskilda fastighetsägaren kan i dag vara väldigt stor, särskilt i förhållande till fastighetens värde. Behovet är stort av åtgärder som stimulerar gemensamma reningsanläggningar för enskilda avlopp, som är gynnsamma för både miljö och fastighetsägare, utöver de insatser som är möjliga inom ramen för särskilda bidrag inom LOVA.

I kommittémotion 2016/17:3280 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 5 framhåller motionärerna att det behövs ett regelverk som gör det möjligt att fortsätta att ha enskilda avlopp på landsbygden men att ägaren ska kunna föreläggas att uppgradera avloppet så att det uppfyller miljökraven, även då det ligger i samlad bebyggelse. De tre lagar som i dag reglerar vatten och avlopp – miljöbalken, anläggningslagen och vattentjänstlagen – bör revideras så att de harmonierar med varandra. Det handlar om själva lagarna men kanske framför allt om hur rättspraxis utvecklats på området. Vidare anför motionärerna att de viken som åläggs för brister i enskilda avlopp bör tillfalla kommunen i stället för staten (yrkande 4).

Vattenskyddsområden m.m.

I kommittémotion 2016/17:2011 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C) yrkande 8 framhåller motionärerna behovet av att se över frågan om ersättning till markägare vid bildande av vattenskyddsområden, bl.a. frågan om ersättning till markägare när deras förutsättningar att producera förändras. Det finns enligt motionärerna en problematik kring hur olika kommuner inför skydd av vattentäkter.

Enligt kommittémotion 2016/17:3166 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 4 bör regeringen vidta åtgärder för att säkra tillgången till dricksvatten. Regeringen bör även vidta åtgärder så att vattenskyddsområden kan utformas olika beroende på risk och lokala förutsättningar. Sverige ska ha bra vatten. I de områden där dricksvattentäkter finns behöver dock skyddet av täkterna vara förenligt med risker för exempelvis föroreningar och de lokala förutsättningar som finns i området.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

EU:s ramdirektiv för vatten

Sverige har åtagit sig att leva upp till de krav som följer av EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). I vattendirektivet ställs krav vad gäller både kvalitet och kvantitet. Vattendirektivet anger principerna för en hållbar vattenpolitik i EU. Mindre än hälften av de svenska ytvatten som berörs uppfyller för närvarande de mål som anges i direktivet. Fysisk påverkan, övergödning och miljögifter är de främsta orsakerna till att målen inte nås. Frågan om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön regleras bl.a. i 5 kap. miljöbalken (1998:808) och förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

När det gäller lokala vattendialoger kan nämnas att det i förordningen finns ett krav på att samråd ska ske med berörda. Vattenmyndigheterna ska planera sitt arbete så att alla som berörs av förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön får möjlighet och uppmuntras att delta. Innan vattenmyndigheten fattar beslut om kvalitetskrav, förvaltningsplaner och åtgärdsprogram eller i övrigt handlägger frågor enligt förordningen av större betydelse ska myndigheten samråda med de myndigheter, kommuner, organisationer, verksamhetsutövare och enskilda som berörs av beslutet (2 kap. 4 §).

Enligt Havs- och vattenmyndigheten ska vattenmyndigheterna när de arbetar med de olika stegen i vattenförvaltningen göra detta i samverkan med de som berörs. Myndigheterna ska ha ett fortlöpande samarbete med aktörer utanför den egna organisationen. Intressekonflikter och problem kan då upptäckas på ett tidigt stadium, och det blir därmed lättare att hitta bra lösningar. I flera områden finns s.k. vattenråd. Vattenråden är lokala samverkansorgan där berörda aktörer kan mötas och diskutera fram gemensamma lösningar i vattenfrågor. Vattenmyndigheterna har ansvar för att ta fram information och genomföra samråd, men även stötta vattenråden i samverkansarbetet. Det innebär t.ex. att de bidrar med kunskap och resurser för samverkansaktiviteter. Intressenter såsom kommuner, länsstyrelser, företag som bedriver miljöfarlig verksamhet, jord- och skogsbruksnäringarna, naturvårdsorganisationer och enskilda personer berörs av vattenförvaltningen. Som intressent kan man enligt Havs- och vattenmyndigheten bidra till arbetet med en bättre vattenmiljö genom att aktivt delta i olika intresseorganisationer och i vattenrådets arbete.

Som stöd till myndigheter i EU:s medlemsstater vid genomförande av vattendirektivet finns ett antal vägledningsdokument. Public Participation in relation to the Water Framework Directive är ett vägledande dokument som uppmuntrar allmänhetens engagemang och förklarar vilka delar av vattendirektivet som allmänheten kan påverka. I dokumentet finns bl.a. förslag på verktyg och tekniker att använda vid genomförandet. Naturvårdsverket har tagit fram en handbok om samverkan om vattenförvaltning (handbok 2006:1).

Enligt havs- och vattenmyndigheten deltar Sverige i Water Co-Governance, WaterCoG, som är ett Interreg-projekt (EU:s program för

territoriellt samarbete) med syfte att stärka lokalt engagemang och förbättra samarbete mellan olika aktörer i vattenförvaltningen. Utöver Sverige deltar fyra länder. Sverige deltar i projektet med tre vattenråd, Vattenmyndigheten Västerhavet och Havs- och vattenmyndigheten. Projektet startade 2016 och löper över tre år. Det övergripande målet är att stärka samarbetet mellan lokala, regionala och nationella aktörer inom vattenförvaltningen, så att EU:s vattendirektiv kan genomföras på ett bra sätt i medlemsländerna. I detta sammanhang kan även nämnas Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014:12 (Vägledning för 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen. Om förlängd tidsfrist och mindre stränga krav – undantag från att nå en god status/potential till 2015) och den EU-gemensamma vägledningen om undantag, CIS nr 20 (Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC) Technical Report – 2009 – 027, Guidance Document No. 20).

När det gäller åtgärder för att uppnå vattendirektivets mål har utskottet tidigare behandlat den frågan. I betänkande 2015/16:MJU14 anförde utskottet bl.a. följande.

Utskottet anser emellertid att de samhällsekonomiska kostnaderna för genomförandet av åtgärderna bör analyseras, och därefter bör de mest kostnadseffektiva åtgärderna prioriteras. Vattenmyndigheterna bör lämna förslag på hur deras förslag ska finansieras, och kostnaderna som dessa medför bör vara tydliga. Vidare bör vattenmyndigheterna göra konsekvensanalyser av påverkan på jordbruk och vattenverksamheter samt möjligheten till jobb i hela landet i kombination med att miljömålen ska nås. Regeringen bör även presentera förslag på hur tillståndspliktiga vattenverksamheter kan få tillstånd på ett modernt och samhällsekonomiskt effektivt sätt i överensstämmelse med de miljökrav som ställs i miljöbalken och EU-rätten. Tillståndsprövningens och åtgärdernas eventuella ekonomiska konsekvenser, särskilt för mindre verksamheter, behöver också beaktas. Ett hållbart finansieringssystem där hela vattenkraftsbranschen kan bidra till kostnadsdelning för de åtgärder som är mest angelägna ur miljösynpunkt behöver utvecklas, med utgångspunkt i de förslag som branschen själv presenterat.

Utskottet föreslog ett tillkännagivande med denna innebörd. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:209).

Enligt 6 kap. 1 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön ska Vattenmyndigheten upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram för vattendistriktet. Vattenmyndigheterna har, när det gäller åtgärdsprogrammen för 2015–2021, gett regeringen möjlighet att pröva myndigheternas förslag till åtgärdsprogram enligt 6 kap. 4 § i förordningen.

Regeringen prövade åtgärdsprogrammen för vatten genom ett beslut den 6 oktober 2016. Beslutet innebär att vattenmyndigheterna ska fastställa åtgärdsprogrammen men att åtgärderna ska ändras så att de uppfyller vissa krav som anges i beslutet, bl.a. om avvägningar, konsekvensanalyser, kostnadsredovisningar och åtgärder riktade till Statens jordbruksverk som rör kompetensutveckling och rådgivningsverksamhet. Vikten av samverkan mellan samtliga berörda aktörer framhålls också i beslutet. Regeringen anför bl.a. att en avvägning mellan olika samhällsintressen utgör en viktig del i

bedömningen av hur åtgärder bör fördelas mellan olika typer av verksamheter, både utifrån deras påverkan på vattenmiljön och i förhållande till vilka åtgärder som är mest kostnadseffektiva. I detta sammanhang är det viktigt att beakta vilka konkreta nyttor som ett genomförande av åtgärdsprogrammen förväntas leda till i samhället. Avvägning mellan nyttor och kostnader utgör en integrerad del i att fastställa såväl miljö kvalitetsnormer som ändamålsenliga åtgärder.

Enligt en uppgift från Miljö- och energidepartementet har utskottets tillkännagivande (se ovan) beaktats vid regeringens prövning av åtgärdsprogrammen för vatten.

Vattendelegationerna i de fem vattendistrikten fattade i slutet av 2016 beslut om nya åtgärdsprogram, förvaltningsplaner och miljö kvalitetsnormer för Sveriges vatten. Åtgärdsprogrammen är ändrade utifrån regeringens beslut.

Enligt regeringen (prop. 2016/17:1 utg. omr. 20) är den fortsatta hanteringen av vattenkraften, tillsammans med andra former av fysisk påverkan på sjöar och vattendrag, av stor vikt för Sveriges möjligheter att leva upp till EU:s ramdirektiv för vatten. Samtidigt måste också avvägningar göras mellan olika intressen såsom t.ex. värnande av kulturmiljöintressen. Vattenverksamhetsutredningen (M 2012:01) har sett över dagens regler om vattenverksamheter, och utredningens förslag har remitterats. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

I juni 2016 slöts en ramöverenskommelse om den svenska energipolitiken. I överenskommelsen anges bl.a. att Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft, men där prövningssystemet utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträlvade miljönyttan. Energikommisionens betänkande Kraftsamling för framtidens energi (SOU 2017:2) baseras på ramöverenskommelsen. Energikommisionen bedömer att vattenkraften i dag spelar en central roll för Sveriges förnybara elförsörjning. En fortsatt hög produktion av vattenkraft är en viktig del i arbetet för att uppnå en ökad andel el från förnybara energikällor. När det gäller vattenkraften bör enligt betänkandet gälla bl.a. att Sverige ska leva upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. I betänkandet anförs vidare att vattenkraften är en värdefull tillgång i både det svenska och det nordiska elsystemet. Den fysiska påverkan från vattenkraften har dock betydande konsekvenser för ekosystem och biologisk mångfald. EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) och art- och habitatdirektivet (92/43/EEG) ställer krav på svensk vattenkraft. Åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten är omfattande, och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå de uppställda målen. I det arbetet är det enligt betänkandet viktigt att avvägningar görs mot andra intressen, t.ex. vattenkraftens roll i energisystemet; detta utan att frånga EU:s ramdirektiv för vatten. Energikommisionen hänvisar till att Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med flera myndigheter och andra intressenter har fört en dialog om miljöhänsyn i vattenkraftsproduktionen. Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten har föreslagit hur en avvägning

bör ske mellan energimålet och miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag samt hur båda målen ska kunna tillgodoses i ett nationellt perspektiv. Kommissionen föreslår i sitt betänkande att fastighetsskattesatsen för vattenkraftverk sänks till samma nivå som för de flesta övriga elproduktionsanläggningar, dvs. 0,5 procent av taxeringsvärdet. Förslaget lämnas mot bakgrund av att lönsamheten för svensk vattenkraft är låg som en följd av låga elpriser under de senaste åren. Med omfattande investeringar i svensk vattenkraft under de kommande åren är investeringssituationen ansträngd för ägare av både storskaliga och småskaliga anläggningar. Skattesänkningen ger vattenkraftproducenterna den förutsägbarhet de behöver för att kunna fatta beslut om investeringar som i sin tur möjliggör effekthöjningar och säkerställer en långsiktig drift med moderna miljö tillstånd. Vidare hänvisar kommissionen till att Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten har föreslagit en fondlösning för att finansiera de kostnader som uppkommer vid omprövning av verksamheterna. Fondlösningen innebär en modell för fördelning av kostnaderna mellan samtliga kraftverksägare. Med en sänkning av fastighetsskatten och fondlösningen som grund bör enligt Energikommissionen vattenkraftsbranschen på egen hand kunna finansiera kostnaderna för de åtgärder som krävs för att Sverige ska kunna leva upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition i frågan.

En översyn av vattendirektivet ska ske 2019. Översynen har diskuterats i en liten grupp medlemsländer och vid ett antal vattendirektörsmöten under 2016. En viktig fråga är hur undantagen ska hanteras i nästa förvaltningsplan 2021. Därför har medlemsländer tillsammans med EU-kommissionen enats om att tillsätta en tillfällig strategisk grupp som ska utreda bl.a. den frågan.

Enskilda avlopp m.m.

I ett svar på en skriftlig fråga (2016/17:57) den 12 oktober 2016 anförde miljöminister Karolina Skog bl.a. att en väl fungerande vatten- och avloppshantering är angelägen av både miljö- och hälsoskäl. Miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning kommer inte att kunna nås utan ytterligare åtgärder, och både de kommunala och de små avloppen bidrar till övergödningen. Det stora antalet små avloppsanläggningar med bristfällig rening riskerar också att förorena dricksvatten och badvatten. Vidare anförde miljöministern följande:

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen se till att behovet tillgodoses. Storleken på verksamhetsområden och kostnaderna för anslutning varierar beroende på lokala förutsättningar och behov. Lokala förutsättningar och behoven i det enskilda fallet påverkar också valet av teknik och valet av

organisatorisk form för VA-systemet. Kommunen har möjlighet att pröva och eventuellt godkänna en för flera fastighetsägare gemensam lösning utanför det kommunala nätet.

Vattentjänstlagen ger visst utrymme för fastighetsägare, när det bedöms lämpligt, att själva ansvara för vatten och avlopp antingen enskilt eller tillsammans med andra i samfällighetslösningar. I de fall där en allmän VA-anläggning inte är påkallad med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön kan en fastighetsägare inom ett område där det kommunala vatten- och avloppsnätet ännu inte är utbyggt enskilt eller i grupp ansöka hos kommunen om tillstånd till en egen lösning. Om man inte är nöjd med kommunens beslut i frågan kan beslutet överklagas till länsstyrelsen och sedan vidare till mark- och miljödomstol.

Jag är medveten om att det finns problem relaterat till hur lagen tolkas.

Det tycks ha utvecklats en svårhanterlig praxis kring vem som ska ha ansvar för avloppshanteringen i mindre bebyggelseområden på landsbygden. En kommunal hantering kan ofta ge en tryggare och stabilare rening, men ibland till relativt stora kostnader för både enskilda och kommunen. En enskild avloppslösning kan ofta vara ett tillräckligt alternativ, men det förutsätter att det handlar om väl fungerande anläggningar. Det är inte alltid fallet.

Regeringen är delaktig i den pågående diskussionen kring problematiken, bland annat med några av de berörda kommunerna.

Ett liknande svar lämnade miljöministern den 14 december 2016 på en skriftlig fråga (2016/17:468) om hinder för nybyggnation utanför tätort.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utgiftsområde 20) anför regeringen att enskilda avlopp ger utsläpp och påverkar vattnet ur både miljö- och hälsosynpunkt. Regeringen gav därför Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att föreslå förändringar i regelverket kring enskilda avlopp. Uppdraget redovisades i juni 2013 och har remissbehandlats av regeringen. Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet har Havs- och vattenmyndigheten kommit in med ett kompletterande underlag som bereds inom Regeringskansliet.

De krav som finns vid rening av avlopp framgår bl.a. av miljöbalken (1998:808). Avloppsvatten ska enligt miljöbalken avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål ska lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras. Regeringen får föreskriva att det ska vara förbjudet att utan tillstånd eller innan anmälan har gjorts inrätta eller ändra sådana avloppsanordningar eller andra inrättningar. Regeringen får överlåta åt kommunerna att meddela sådana föreskrifter (9 kap. 7 §). Enligt 26 kap. 9 § första stycket miljöbalken får en tillsynsmyndighet i det enskilda fallet besluta om de förelägganden och förbud som behövs för att balken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska följas. Av 26 kap. 14 § framgår att beslut om förelägganden eller förbud får förenas med vite. Mark- och miljödomstolarna prövar som första instans mål om bl.a. utdömmande av vite enligt ett föreläggande som har förenats med vite med stöd av balken. Domstolen prövar även sådana mål efter särskild ansökan av den myndighet som har beslutat vitesföreläggandet eller, om vitesföreläggandet

har beslutats i förfarandet, med tillämpning av 6 § andra stycket lagen (1985:206) om viten, 21 kap. 1 § första stycket 8.

Av förarbetena till lagen (1985:206) om viten (prop. 1984/85:96 med förslag till lag om viten m.m.) framgår att utdömt vite tillfaller staten om inte annat har föreskrivits. Vidare anges i propositionen att vitesinstitutet inte uppbärs av några statsfinansiella skäl utan syftar till att framtvunga prestationer respektive säkerställa efterlevnaden av förbud på särskilda områden som olika myndigheter och nämnder har till specialuppgift att bevaka.

Vattenskyddsområden

Enligt 7 kap. 21 § miljöbalken (MB) får ett mark- eller vattenområde förklaras som vattenskyddsområde av länsstyrelsen eller kommunen. Vattenskyddsområdet är till skydd för en grund- eller ytvattentillgång som utnyttjas eller kan antas komma att utnyttjas för vattentäkt. Länsstyrelsen eller kommunen ska för ett vattenskyddsområde meddela sådana föreskrifter om inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheter inom området som behövs för att tillgodose syftet med området (7 kap. 22 § MB). Enligt 7 kap. 25 § MB ska hänsyn tas även till enskilda intressen när frågor om skydd av områden prövas. En inskränkning i en enskild persons rätt att använda mark eller vatten som grundas på skyddsbestämmelse i 7 kap. får därför inte gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

En fastighetsägare har rätt till ersättning på grund av beslut som innebär att mark tas i anspråk eller att pågående markanvändning inom berörd del av en fastighet avsevärt försväras, om beslutet gäller föreskrifter enligt 7 kap. 22 § MB om åtgärder och inskränkningar som rör vattenskyddsområden (31 kap. 4 § 5 MB). Krävs tillstånd för viss verksamhet eller åtgärd, betalas ersättning endast om tillstånd har vägrats eller förenats med särskilda villkor (31 kap. 5 § MB).

Av förarbetena till miljöbalken framgår att miljöbalken även innehåller förhållandevis långtgående hänsynsregler och att en verksamhetsutövare ska iakttä dessa regler på eget initiativ och ansvar. Tillsynsmyndigheter kan ingripa direkt med stöd av hänsynsreglerna för att kräva rättelse, och reglerna ska ligga till grund för villkor vid domstolars och andra myndigheters tillståndsprövningar och omprövningar av tillstånd. En underförstådd och självklar begränsning i uttrycket pågående markanvändning är att endast lagenlig användning av mark eller byggnad berättigar till ersättning. Någon rätt till ersättning finns därför inte vid myndighetsingripanden i syfte att se till att en lags aktsamhets- eller hänsynskrav följs.

Förutom de specifika föreskrifter som gäller för ett visst vattenskyddsområde finns det även generella föreskrifter som gäller för vattenskyddsområden. Dessa generella föreskrifter är meddelade med stöd av andra bemyndiganden än 7 kap. 22 § miljöbalken. För tillstånd till användning som har sin grund i dessa föreskrifter föreligger ingen rätt att få frågan om

ersättning prövad, till skillnad från tillståndsplikt som regleras genom vattenskyddsföreskrifter.

Föreskrifter till skydd för ytvattentäkter och enskilda grundvattentäkter kan också meddelas med stöd av 40 § 5 förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Där anges att kommunen får meddela sådana föreskrifter om det behövs för att hindra att olägenheter för människors hälsa uppkommer i en kommun. Det är kommunen som gör bedömningen om föreskrifter behövs och som tar fram underlaget. Sådana kommunala föreskrifter får inte medföra onödigt tvång för allmänheten eller annan obefogad inskränkning i den enskildes frihet (9 kap. 13 § MB). Dessa föreskrifter är inte ersättningsgrundande, till skillnad från inskränkningar som beslutas med stöd av 7 kap. 22 § MB. Dock kan föreskrifter som beslutats med stöd av 40 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd inte begränsa de tillstånd till olika verksamheter som har beslutats enligt miljöbalken, vilket däremot föreskrifter om vattenskyddsområden som har beslutats enligt miljöbalken kan. Detta innebär t.ex. att ett jordbruksföretag som har tillstånd inte behöver följa en kommunal föreskrift utfärdad enligt 40 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd i den mån föreskriften begränsar tillståndet.

Regeringen beslutade i maj 2012 att utse en särskild utredare för att se över den lagstiftning som möjliggör inskränkningar i användningen av mark eller byggnader (rådighetsinskränkningar) av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl. I augusti 2013 presenterades ett betänkande av Utredningen om ersättning vid rådighetsinskränkningar (SOU 2013:59). I betänkandet anfördes bl.a. att det låg utanför utredningens uppdrag att granska och föreslå ändringar i de bestämmelser som möjliggör rådighetsinskränkningar av hälsoskydds-, miljöskydds- och säkerhetsskäl. Med hänsyn till den mängd bestämmelser det rör sig om och hur vitt skilda områden som omfattas bedömdes det heller inte möjligt. Utredningen kom fram till att en sådan omfattande granskning troligen görs bäst i samband med en allmän översyn av regelverket inom varje särskilt område. Ett av områdena där det ansågs finnas ett behov av en sådan översyn var rådighetsinskränkningar i samband med att vattenskyddsområden inrättas.

Regeringen beslutade i juli 2013 (dir. 2013:75) att tillkalla en särskild utredare för att gå igenom dricksvattenområdet med syfte att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet, på kort och lång sikt. I april 2016 lämnade Dricksvattenutredningen sitt slutbetänkande En trygg dricksvattenförsörjning (SOU 2016:32). Dricksvattenutredningens direktiv lyfter fram förhållandet att vissa rådighetsinskränkningar till följd av bildande av vattenskyddsområden kan berättiga till ersättning. Dricksvattenutredningens tilläggsdirektiv anger dock särskilt att det inte ingår i uppdraget att se över fastighetsägarens rätt till ersättning på grund av beslut som innebär att mark tas i anspråk eller att pågående markanvändning inom berörd del av en fastighet avsevärt försvåras (dir. 2014:73). Utredningen går därför inte närmare in på frågan om grunderna

för rätt till ersättning och lägger inte heller några förslag i den delen. Däremot belyser utredningen frågor relaterade till ersättning och hur frågor om ersättning påverkar förutsättningarna och processen för att inrätta vattenskyddsområden.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om vattenskyddsområden, bl.a. frågan om ersättning (bet. 2014/15:MJU12). Utskottet ville i det sammanhanget inte föregripa Dricksvattenutredningen som då pågick.

Enligt uppgift från Näringsdepartementet är betänkandet En trygg dricksvattenförsörjning under beredning inom Regeringskansliet. Det pågår dock inget arbete för närvarande när det gäller frågan om ersättning till markägare vid vattenskyddsområden.

Av Naturvårdsverkets allmänna råd NFS (2003:16) om vattenskyddsområden (till 7 kap. 21, 22 och 25 §§ miljöbalken) framgår bl.a. att ett vattenskyddsområde bör omfatta vattentäktens tillrinningsområde, såvida inte beslutsunderlaget visar att skyddssyftet kan uppnås genom att fastställa ett mindre område som vattenskyddsområde. Vid avgränsningen av ett vattenskyddsområde för yt- eller grundvattentäkt bör man särskilt överväga om befintliga verksamheter eller anläggningar, som kan ha betydelse för att uppnå syftet med vattenskyddsområdet, behöver ligga inom skyddsområdet för att på så sätt omfattas av föreskrifterna för vattenskyddsområdet. Av de allmänna råden framgår även att föreskrifter för vattenskyddsområden bör utformas så att de säkerställer ett tillräckligt skydd på både kort och lång sikt, dvs. i ett flergenerationsperspektiv. De bör anpassas efter lokala förhållanden och efter skyddsbehovet. Vid bedömningen av hur långt en inskränkning i enskilds rätt får gå för att syftet med ett vattenskyddsområde ska tillgodoses bör man beakta att det är vanligt att syftet kan uppnås endast genom höga skyddsnivåer och långt gående restriktioner.

Utskottets ställningstagande

EU:s ramdirektiv för vatten

I förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön finns ett krav på att samråd ska ske med berörda. Vattenmyndigheterna ska planera sitt arbete så att alla som berörs av förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön får möjlighet och uppmuntras att delta. Vid samverkan inom ett avrinningsområde är vattenråden viktiga forum. Utskottet konstaterar att det finns en reglerad samrådsskyldighet och att ett antal vägledningsdokument finns att tillgå som stöd för samverkansarbetet. Med det anförda avstyrks motion 2016/17:253 (S).

När det gäller åtgärder för att uppnå vattendirektivets mål lämnade riksdagen som framgår ovan på förslag från utskottet ett tillkännagivande om att regeringen skulle vidta vissa åtgärder och presentera vissa förslag m.m. Utskottet konstaterar att regeringen i sitt beslut i oktober 2016, om prövning av vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram enligt förordningen om

förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, angav att programmen ska ändras så att de uppfyller vissa krav. Kraven gäller bl.a. avvägningar, konsekvensanalyser, kostnadsredovisningar och åtgärder riktade till Statens jordbruksverk om kompetensutveckling och rådgivningsverksamhet. När det gäller regler för vattenverksamheter är Vattenverksamhetsutredningens (M 2012:01) förslag under beredning inom Regeringskansliet. Slutligen har Energikommissionen behandlat frågan om en sänkning av fastighetsskatten för vattenkraftsanläggningar och en fondlösning för att finansiera de kostnader, för t.ex. omprövning av verksamheter, som gör att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Även denna utredning bereds inom Regeringskansliet. Mot denna bakgrund ser utskottet inte nu behov av något ytterligare tillkännagivande som rör åtgärder för att uppnå målen i vattendirektivet. Utskottet avstyrker därför motionerna 2016/17:272 (S) och 2016/17:2023 (C) yrkande 20.

Enskilda avlopp m.m.

Som miljöministern anför i det redovisade frågesvaret ovan kommer miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning inte att kunna nås utan ytterligare åtgärder, och både de kommunala och de små avloppen bidrar till övergödningen. En väl fungerande avloppshantering är därför viktig. Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster ger visst utrymme för fastighetsägare, när det bedömts lämpligt, att själva ansvara för vatten och avlopp antingen enskilt eller tillsammans med andra i samfällighetslösningar. Utskottet noterar att Havs- och vattenmyndigheten har haft i uppdrag att föreslå förändringar i regelverket kring enskilda avlopp. Havs- och vattenmyndighetens rapport bereds inom Regeringskansliet tillsammans med ett kompletterande underlag. I avvaktan på detta arbete bör motionerna 2016/17:748 (M) yrkandena 1 och 2, 2016/17:1436 (C), 2016/17:1989 (V) yrkande 4 och 2016/17:3280 (KD) yrkande 5 lämnas utan vidare åtgärd.

Vitesinstitutet uppbärs inte av några statsfinansiella skäl utan syftar till att framtvinga prestationer och säkerställa efterlevnaden av förbud på särskilda områden som olika myndigheter och nämnder har till specialuppgift att bevaka. Därmed avstyrks motion 2016/17:3280 (KD) yrkande 4.

Vattenskyddsområden

Som framgår ovan finns en rätt till ersättning för berörda fastighetsägare i vissa fall när det gäller vattenskyddsområden. I andra fall saknas en sådan rätt. Utredningen om ersättning vid rådgivningsinskränkningar ansåg att det fanns ett behov av en översyn när det gäller ersättning vid inrättandet av vattenskyddsområden, men att en sådan omfattande granskning som skulle krävas troligen görs bäst i samband med en allmän översyn av regelverket. Dricksvattenutredningen har belyst frågan, men det pågår för närvarande inte något arbete när det gäller ersättningsfrågan. Utskottet ser inte nu skäl att vidta

någon åtgärd med anledning av motion 2016/17:2011 (C) yrkande 8. Motionen avstyrks.

Av miljöbalken framgår att en inskränkning i enskilds rätt att använda mark eller vatten som grundas på bestämmelserna om vattenskyddsområden inte får gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses. Av Naturvårdsverkets allmänna råd om vattenskyddsområden framgår bl.a. att ett vattenskyddsområde bör omfatta vattentäktens tillrinningsområde, såvida inte beslutsunderlaget visar att skyddssyftet kan uppnås genom att fastställa ett mindre område som vattenskyddsområde. Av de allmänna råden framgår även att föreskrifter för vattenskyddsområden bör anpassas efter lokala förhållanden och efter skyddsbehovet. Utskottet konstaterar därför att lokala förutsättningar och risker ska beaktas när vattenskyddsområden inrättas. Motion 2016/17:3166 (M) yrkande 4 bör därmed lämnas utan vidare åtgärd i den mån den inte kan anses tillgodosedd.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som har behandlats tidigare under valperioden.

Jämför särskilda yttrandena 1 (M), 2 (SD), 3 (C), 4 (L) och 5 (KD).

Utskottets ställningstagande

De motionsförslag som tas upp i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlats tidigare under valperioden i betänkandena 2014/15:MJU4 Vattenvård, 2014/15:MJU8 Avfall och kretslopp, 2015/16:MJU7 Riksrevisionens rapport om tillsyn över transporter av farligt avfall m.m. och 2015/16:MJU14 Vattenvård. Riksdagen avslög motionerna i enlighet med utskottets förslag. Utskottet ser ingen anledning att nu göra någon annan bedömning och avstyrker därför motionsyrkandena.

Reservationer

1. Havs- och vattenmiljöarbetet, punkt 1 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 32.

Ställningstagande

Regeringen bör verka för en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik. Tillgången på rent vatten och livskraftiga marina ekosystem är mycket angelägna framtidsfrågor. Ett långsiktigt och målmedvetet arbete behöver bedrivas och för det krävs en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik. En stor del av arbetet sker i samarbete med länder inom EU och i Östersjöregionen. Minst lika mycket behöver emellertid ske på nationell, regional och lokal nivå. Stora miljövinster kan nås genom att långsiktigt planera för hur havs- och vattenresurser ska nyttjas hållbart. En långsiktigt hållbar planering i kombination med ett skydd av kust- och havsområden – enligt de internationella Nagoyamålen som Sverige ska uppfylla – skapar förutsättningar att säkra de marina ekosystemtjänsterna för framtida generationer. Minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden och 10 procent av Sveriges marina områden bör vara skyddade eller bevarade på olika sätt till 2020. Kemikalier som används i olika typer av mänskliga verksamheter är en viktig faktor när det kommer till miljöpåverkan i våra vattenområden. Regeringen måste också vara aktiv när det kommer till att fasa ut skadliga ämnen som riskerar att spridas i ekosystemen. Farliga ämnen bör fasas ut och ersätts med mindre farliga kemikalier. Den dialog som under de senaste åren förts med berörda branscher har varit viktig.

2. Miljöövervakning, punkt 2 (L)

av Lars Tysklind (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:1726 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Miljöövervakningen av havsmiljön bör förstärkas. Miljöövervakningen av våra hav och vattendrag är en central del av miljöarbetet. Liberalerna föreslår en satsning som innebär att Havs- och vattenmyndigheten ska förstärka den havs- och vattenrelaterade miljöövervakningen.

3. Tillståndet i Östersjön, punkt 3 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Anders Forsberg (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3297 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Arbetet med återställa Östersjön måste intensifieras. Övergödning, i synnerhet tillförsel av kväve och fosfor, orsakar syrebrist, bottendöd och algbloomning i en omfattning som ofta beskrivs som alarmerande. Källorna till övergödning är flera; luftdeponi, orenade avlopp och näringsläckage från jordbruket kan nämnas. Problematiken är inte ny och sedan tidigare pågår regionala initiativ, bl.a. för att reducera näringsläckage och oljeutsläpp. Här kan Helsingforskommitténs (Helcom) arbete framhållas. Flera konventioner för att skydda Östersjöns miljö har tagits fram av Helcom och undertecknats av medlemsländerna. Det är av stor vikt att Sverige fortsätter arbetet med att skydda Östersjöns miljö, både nationellt och regionalt. För att åtgärda effekterna av övergödningen förordar vi en fortsatt restriktiv hållning vad gäller utsläpp av kväve och fosfor från källor till lands. Samtidigt bör man även utreda möjligheten till åtgärder till sjöss.

4. Den interna belastningen i Östersjön m.m., punkt 4 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkandena 36 och 37.

Ställningstagande

Mängden näringsämnen i Östersjön har minskat stadigt sedan 1980-talet men koncentrationen av ämnena är fortfarande hög, vilket till stor del beror på att andelen syrefria bottenar ökar där näringsämnet fosfor frigörs från sedimenten. Vi behöver därför verka med krafttag för att minska den interna belastningen i Östersjön.

Östersjön är ett av världens mest känsliga hav med stora problem. Att problemen med Östersjön kvarstår beror bl.a. på historiska utsläpp. Därför bör vi öka uttaget av näringsämnen ur Östersjön. Framtiden ligger i nya marina affärsmodeller, t.ex. musselodling som ger flera miljövinster. Detta minskar de växtnäringämnen som redan finns i Östersjön. Kretsloppet mellan land och hav bör slutas, t.ex. genom marin biogas eller användning av musslor som foder i kycklinguppfödningen.

5. Utsläppsrätter för Östersjön, punkt 5 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

De återkommande algbloomingarna som drabbar Östersjön sommartid anses bero på övergödning genom ämnena fosfor och kväve. Av Östersjöns botten betraktas 25 procent som död. Den främsta orsaken är övergödning från avlopp och jordbruk, och den största delen av föroreningarna i Östersjön kommer via

floderna. Inom Östersjöns avrinningsområde lever 90 miljoner människor. Det är viktigt att utvecklingen av jordbruket kring Östersjön sker med stor hänsyn till miljön. Kristdemokraterna ser ekonomiska styrmedel som ett användbart instrument i miljöpolitiken. Ett system med överlåtelsebara utsläppsrätter för kväve och fosfor bör därför prövas i Östersjön.

6. Hantering av barlastvatten, punkt 6 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Främmande organismer, som följer med i fartygens barlastvatten från andra hav, innebär ett hot mot den biologiska mångfalden i Östersjön. Dessa främmande invasiva arter kan föröka sig okontrollerat och tränga undan inhemska arter. Därför bör det finnas krav på att alla hamnar i Östersjön och Västerhavet ska ha mottagningsanordningar för barlastvatten så att detta inte släpps ut i havet.

7. Förbud mot oljeborrning i Östersjön, punkt 7 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 3.

Ställningstagande

Flera Östersjöstater utvinner eller prospekterar i dag olja i Östersjön, dock inte Sverige. En oljeolycka i det känsliga innanhav som Östersjön utgör skulle få särskilt allvarliga miljökonsekvenser och utgör ett hot även mot Sveriges kuster och havsmiljö. Sveriges regering bör därför verka inom EU och

Östersjöorganisationen Helcom för att uppnå ett förbud mot oljeutvinning i Östersjön.

8. Sanktioner vid oljeutsläpp m.m., punkt 8 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkandena 4 och 6.

Ställningstagande

Östersjön är ett särskilt känsligt havsområde. Samtidigt utgör innanhavet en viktig transportled för bl.a. oljetransporter. Oljeutsläppen fortsätter att vålla problem i Östersjön och det är viktigt att skapa tydliga incitament till att undvika oljeutsläpp. Därför bör bötesbeloppen för utsläpp av olja i Östersjön höjas.

Beredskapen för potentiella katastrofer i Östersjöområdet bör höjas. Då kan vi minimera eventuella skadeverkningar. En bestämmelse bör införas om att all olja som transporteras till havs ska märkas med DNA så att det går att spåra från vilket fartyg ett oljeutsläpp skett.

9. EU:s ramdirektiv för vatten, punkt 9 (M, C, L, KD)

av Kristina Yngwe (C), Jonas Jacobsson Gjörtler (M), Gunilla Nordgren (M), Lars Tysklind (L), Lars-Axel Nordell (KD), Jesper Skalberg Karlsson (M) och Roland Gustbée (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2023 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C) yrkande 20
och
avslår motionerna
2016/17:253 av Jan-Olof Larsson (S) och
2016/17:272 av Jan-Olof Larsson (S).

Ställningstagande

Vattendirektivets åtgärdsprogram har inte fungerat som det var tänkt från början och det finns flera svagheter i programmet. Det har t.ex. visat sig att flera av förslagen saknar finansiering. Ytterligare en brist ligger i Havs- och vattenmyndighetens försenade vägledning som ska förklara hur alla undantag ska användas. Vi vill därför att genomförandet av vattendirektivet ses över, för att både skapa ett hållbart jordbruk och skydda våra vatten. Det är viktigt att åtgärdsprogrammen inte leder till ökade regler och begränsningar. Vi vill i stället se styrmedel som rådgivning, utbildning, forskning och lokala vattendialoger.

10. Enskilda avlopp m.m., punkt 10 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3280 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5 samt avslår motionerna

2016/17:748 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 2,

2016/17:1436 av Fredrik Christensson och Annika Qarllsson (båda C) och

2016/17:1989 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Det behövs ett regelverk som gör det möjligt att fortsätta med enskilda avlopp på landsbygden men att ägaren ska kunna föreläggas att uppgradera avloppet så att det uppfyller miljökraven, även då det ligger i samlad bebyggelse. Det är i nuläget svårt att förelägga enskilda husägare att åtgärda icke godkända avlopp om de bor i samlad bebyggelse, med vilket menas en bebyggelse med minst 15 hus. Då blir det nämligen kommunens ansvar att ordna vatten och avlopp och att ta ut en avgift för detta. Denna avgift är ofta hög. De tre lagar som i dag reglerar vatten och avlopp – miljöbalken, anläggningslagen och vattentjänstlagen – harmonierar inte med varandra. Dessa lagar bör revideras så att de harmonierar. Det handlar om själva lagarna men framför allt om hur rättspraxis utvecklats på området. Problemet är att anläggningslagens möjlighet till VA-samverkan juridiskt kan krocka med vattentjänstlagens krav om att det alltid ska vara kommunalt ansvar för vatten och avlopp i större sammanhang. Att hantera konsekvenserna av att dessa lagar inte hänger ihop orsakar i dag både enskilda fastighetsägare och VA-kollektiv stora kostnader

samtidigt som det kraftigt försvårar byggnation utanför tätorter på landsbygden.

De viten som åläggs för brister i enskilda avlopp bör tillfalla kommunen i stället för staten. Brister som upptäcks vid inspektioner är ibland förknippade med stora kostnader för kommunen, och det händer därför att man hellre avstår från att kontrollera. Följden blir ett onödigt näringsläckage ut i vattendrag och marker, med negativa miljöeffekter. Det behövs incitament för kommunerna att genomföra regelbunden kontroll av enskilda avlopp. I de fall där brott mot miljöbalken upptäcks i samband med kontroll av ett enskilt avlopp bör därför vitet som åläggs fastighetsägaren tillfalla den aktuella kommunen.

11. Vattenskyddsområden, punkt 11 (M)

av Jonas Jacobsson Gjörtler (M), Gunilla Nordgren (M), Jesper Skalberg Karlsson (M) och Roland Gustbée (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3166 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 4 och avslår motion

2016/17:2011 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C) yrkande 8.

Ställningstagande

Vi vill att Sverige även i fortsättningen ska ha bra vatten. I de områden där dricksvattentäkter finns behöver skyddet av täkterna vara förenligt med de risker för exempelvis föroreningar och de lokala förutsättningar som finns i området. Dessa skyddas ofta i s.k. vattenskyddsområden. Vilka risker och förutsättningar som finns i närheten av vattenskyddsområdena är av naturliga orsaker mycket olika beroende på var i landet vattenskyddsområdet ligger och vilka närliggande verksamheter som finns. Vi anser därför att det borde finnas flexibilitet i utformningen av olika vattenskyddsområden. Regeringen bör vidta åtgärder så att vattenskyddsområdena bör kunna utformas olika beroende på risk och lokala förutsättningar.

12. Vattenskyddsområden, punkt 11 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2011 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C) yrkande 8 och

avslår motion

2016/17:3166 av Jonas Jacobsson Gjörtlér m.fl. (M) yrkande 4.

Ställningstagande

Frågan om vattenskyddsområden behandlades i Dricksvattenutredningen men denna tog inte hänsyn till lösningar kring äganderättsliga frågor vid bildande av skyddsområden. Det finns en problematik kring hur olika kommuner inför skydd av vattentäkter. Frågan om ersättning till markägare när deras förutsättningar att producera förändras, behandlas inte alls. Frågan om ersättning till markägare vid inrättande av vattenskyddsområden bör därför ses över.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (M)

Jonas Jacobsson Gjörtlér (M), Gunilla Nordgren (M), Jesper Skalberg Karlsson (M) och Roland Gustbée (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare reservationer men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (SD)

Martin Kinnunen (SD), Anders Forsberg (SD) och Runar Filper (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag hänvisar vi till de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare reservationer och i aktuell kommittémotion men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (C)

Kristina Yngwe (C) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter företrädare för vårt parti framfört i tidigare reservationer men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (L)

Lars Tysklind (L) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare reservationer men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

5. Motioner som bereds förenklat, punkt 12 (KD)

Lars-Axel Nordell (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag hänvisar vi till de synpunkter företrädare för vårt parti framfört i tidigare reservationer och i aktuell kommittémotion men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:231 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att aktivt arbeta för att underlätta för båtägare att följa den nya toatömningslagen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:253 av Jan-Olof Larsson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en lokal vattendialog och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:272 av Jan-Olof Larsson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av implementeringen av EU:s ramdirektiv för vatten och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:708 av Lena Asplund (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att få bort fiskodling i öppna kassar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:748 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en utvärdering av hur stor den totala miljönyttan är med att installera nya enskilda avlopp i vissa områden på landsbygden och i ren glesbygd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge kommunerna ännu större möjligheter att ge dispens för utbyggnad av enskilda avlopp på landsbygden och i glesbygden och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för sanering av vattentäkter som har blivit påverkade av oaksam användning av farliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta krafttag för att minska den interna belastningen i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja marina affärsmodeller för att förbättra Östersjöns tillstånd och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en dialog vid skapandet av vattenskyddsområden och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förbättrad vattenreningsteknik för att minska utsläppen av läkemedelsrester och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:883 av Hanna Westerén och Laila Naraghi (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att närmare granska behovet av ytterligare insatser för en effektiv Östersjöförvaltning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1436 av Fredrik Christensson och Annika Qarlssoon (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda frågan om enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1667 av Suzanne Svensson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en fortsatt utveckling av miljöarbetet i och runt Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1726 av Lars Tysklind m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka miljöövervakningen av havsmiljön och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att få den statliga havsplaneringen på plats så skyndsamt som möjligt och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1989 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att nationellt bindande reduktionsmål för kväve och fosfor antas inom Helcoms medlemsländer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till ytterligare åtgärder som

stimulerar gemensamma avloppslösningar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2011 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över frågan om ersättning till markägare vid bildande av vattenskyddsområden och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2023 av Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en bättre dialog mellan myndighet och markägare vid införandet av vattenskyddsområden och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över implementeringen av vattendirektivet och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2151 av Jonas Gunnarsson m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en bättre och mer sammanhållen förvaltning av Vätern och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2408 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för att uppmuntra bottentvätt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för att förhindra att toalettavfall dumpas i vattnet och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2558 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av samarbete mellan Östersjöns kuststater och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett system för överlåtelsebara utsläppsrätter för kväve och fosfor bör prövas i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot oljeborring ska införas i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja bötesbeloppen för oljeutsläpp i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en bestämmelse bör införas om att all olja som transporteras till havs ska märkas med DNA så att det går att spåra från vilket fartyg ett oljeutsläpp skett, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla hamnar i Östersjön och Västerhavet bör ha mottagningsanordningar för barlastvatten och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2670 av Kristina Yngwe m.fl. (C, M, L, KD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige fortsatt bör vara en pådrivande kraft i havsmiljöarbetet regionalt och internationellt för att motverka övergödning, giftiga utsläpp och nedskräpning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3165 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att främja avancerad vattenrening och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3166 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara pådrivande i internationella samarbeten för havsmiljöfrågor och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att säkra tillgången till dricksvatten och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3280 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avloppsreningsverk ska utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar av att reducera läkemedelsrester och andra föroreningar som inte reningsverken är kapabla till i nuvarande processer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de viten som åläggs för brister i enskilda avlopp ska tillfalla kommunen i stället för staten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs ett regelverk som gör det möjligt att fortsätta med enskilda avlopp på landsbygden men att dessa ska kunna föreläggas att uppgraderas så att de uppfyller miljökraven, även då de ligger i samlad bebyggelse, och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3297 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med att återställa Östersjön mot bakgrund av de senaste decenniernas hårda miljöbelastning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inom ramen för Helcom arbeta för att ytterligare bredda och fördjupa det regionala samarbetet i Östersjöregionen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser till sjöss för att minska övergödningen och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 12

Motion	Motionärer	Yrkanden
12. Motioner som bereds förenklat		
2016/17:231	Edward Riedl (M)	
2016/17:708	Lena Asplund (M)	
2016/17:824	Annie Lööf m.fl. (C)	34, 38 och 45
2016/17:883	Hanna Westerén och Laila Naraghi (båda S)	
2016/17:1667	Suzanne Svensson m.fl. (S)	
2016/17:1726	Lars Tysklind m.fl. (L)	3
2016/17:1989	Jonas Sjöstedt m.fl. (V)	1
2016/17:2023	Kristina Yngwe och Eskil Erlandsson (båda C)	8
2016/17:2151	Jonas Gunnarsson m.fl. (S)	2
2016/17:2408	Markus Wiechel (SD)	1 och 2
2016/17:2558	Lars-Axel Nordell m.fl. (KD)	1
2016/17:2670	Kristina Yngwe m.fl. (C, M, L, KD)	11
2016/17:3165	Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M)	5
2016/17:3166	Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M)	3
2016/17:3280	Lars-Axel Nordell m.fl. (KD)	3
2016/17:3297	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	3 och 4